

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

406 ק"פ פ"פ תש"פ ח"ג כ"ו' א' י"א 406

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מדוע בלועי קרח מכריזים בראש חודש "משה ותורתו אמת והן בדאים"?

בספר 'עיר דוד' להגאון ר' דוד לידא זצ"ל (בית חכמה, פר' קרח) כתב טעם לכפרה זו [שאמר הקב"ה "הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח"], דהנה "אם נאמר שהלבנה כדין אמרה 'אי אפשר למלכים שישתמשו בכתר אחד', נכון הדבר מה שאמר הקב"ה 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח' - כי כדין אמרה, משא"כ אם נאמר שהלבנה שלא כדין אמרה, אם כן אין אנו צריכין להביא לו שעיר ר"ח להיות לכפרה על מיעוט הירח, שהרי כדין נתמעטה, דשלא כדין אמרה. והנה רש"י בחומש בפרשת קרח כתב (במדבר ט"ז, ו): 'קחו לכם מחתות, מה ראה משה לומר כן, אלא אמר משה, בדרכי הגויים יש כומרים הרבה ונימוסים הרבה, אנו אין לנו אלא אלקי אחד, תורה אחת, כהן גדול אחד'. והנה בזאת היתה מחלוקת קרח עם משה, קרח אמר 'אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד' באומרו (שם, ג) 'כי כל העדה כולם קדושים' ומדוע תתנשא לבד, ומשה השיבו: 'אי אפשר שישתמשו בכתר אחד' - כדברי רש"י שזכרנו לעיל, ובזה נחלקו משה וקרח.

והנה בכל ראש חודש ראה קורח שמביאים שעיר לכפרה על שמיעט הקב"ה את הירח, כלומר שהירח צדקה בטענתה: 'אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד' וצדק אף משה רבינו, על כן בכל ראש חודש הם מתוודים ואומרים 'משה אמת ואנחנו בדאים' (וכ"ה בשו"ת 'מאיר נתיבים' לגאון רבי מאיר מרגליות בסוה"ס בפר' קרח).

ונראה לומר רעיון אחר על פי השל"ה הקדוש (לספר שמות, פרשת החודש) שמביא על הפסוק "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", וז"ל: רומז לאש המחלוקת ואש הכעס, שצריך האדם ליזהר שלא לבער אותו עולמית, ומכל שכן ביום השבת קודש שאין בוער בו אש של גיהנם, והכועס בשבת או עושה מחלוקת חס ושלום, גורם להיות חמת הגהנם בוער בו בר מינו. ע"כ.

הרי לנו, כי על שאף שהגיהנם שובת בשבת, אולם חמור הוא עוון מחלוקת שבידו להבעיר את אש הגיהנם אף ביום השבת.

והנה גם בראש חודש הגיהנם שובת (כן כתב המרדכי פסחים קה. בשם הפסיקתא, אמר רבי אפוטריקי, אור של גיהנם שובת בשבת ובראש חודש. והביא זאת החיד"א בספרו ברכי יוסף אר"ח סימן ת"ט). ויש לומר כי נגזר על בלועי קרח לומר דוקא בראש חודש, כדי להוכיח שנענשים אף בראש חודש, ובזה נלמד עד כמה גרועה היא המחלוקת יותר משאר עברות, שמבעירה את אש הגיהנם אף בראש חודש.

בגמרא (בבא בתרא עד. וסנהדרין קי.) מובא: לרבה בר בר חנה נתגלה איזה סוחר, והראה לו המקום שנבלעו בו קרח ועדתו בגיהנם, והיה שם בקע באדמה שמשם יצא עשן מהאש של הגיהנם, ולקח הסוחר גיזה של צמר והרטיב אותה במים, והניחה על ראש רומחו, והעביר אותה דרך הבקע ומיד נשרפה מחום הגיהנם.

וביקש מרבה בר בר חנה שיטה את אוזנו לשמוע מה אומרים קרח ועדתו מבטן האדמה בשאול הגיהנם, ושמע שהם אומרים: "משה ותורתו אמת והן בדאים". אמר לו אותו סוחר: "כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת, ואמרי הכי משה ותורתו אמת והן בדאים". פירוש, כל שלשים יום מהפך אותם הגיהנם כבשר (שמתבשל) בתוך קלחת, ואומרים כן: "משה ותורתו אמת והן בדאים". כלומר על עצמם אומרים שהם שקרנים.

וכתב הרשב"ם בפירושו (ב"ב שם) - על דברי ההוא טייעא: "כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם" - "כל ראש חודש".

ויש להבין מדוע נקבע ראש חודש דווקא ליום דינם ומשפטם, ודוקא ביום זה חוזרים המה ומוזים: "משה אמת ותורתו אמת והן בדאים".

המהרש"א כתב ב'חידושי אגדות' (ב"ב שם): "אפשר לפי שהם אמרו (במדבר טז, ג) 'כי כל העדה כולם קדושים', רצונם, שראוי מכל ל"ב שבטים מכל אחד להיות כהן גדול בחודש אחד, שיהיה מקריב כל אחד בחדשו - כעין הנציבים בימי שלמה (עי' מ"א ד, ז), ודעתם לכהונה ל"ב שבטים כנגד ל"ב מזלות, אבל השי"ת ב"ה בחר לו כהן אחד, כי הוא אחד אמיתי".

בספרי הדרוש מצינו ביאור נוסף ששורש הדברים הוא בענין מהות קרבן שעיר של ראש חודש, וכדאיתא בגמרא (חולין ס:): "רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א', ט"ז) 'ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתוב (שם) 'את המאור הגדול ואת המאור הקטן', אמרה ירח לפני הקב"ה, רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה: לכו ומעטי את עצמך, אמרה לפניו, רבש"ע, הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי... אמר לה, זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים... זיל ליקרו צדיקי בשמך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חזייה דלא קא מתבא דעתה, אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר ר"ש בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו (פינחס כ"ח, ט"ו) 'לה', אמר הקב"ה: שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח".

עוד יש לפרש, הגמרא בבבא בתרא (עה): "זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה".

והנה טענתו של קרח היתה "כי כל העדה כולם קדושים" ואפשר להקים מנהיגים נוספים מלבדו של משה רבינו, ואולי לא יהיה אורם כאור השמש - לא יהיו כמנהיגותו של משה, אבל יהיו כאור הלבנה, וגם ניתן ללכת לאורה של הלבנה. אולם בראש חודש אין הלבנה מאירה כלל וזאת משום שאור השמש נסתלק ממנה, נמצא כי בראש חודש מתגלה כי כל אורה של הלבנה הוא מן השמש, וכך כל מנהיגי ישראל בכל הדורות כולם, כל מנהיגותם הוא רק מאורו של משה רבינו, ואם אין את אורו של משה - אין מנהיגות כלל. ודבר זה ניכר ונלמד מראש חודש. ולכן דוקא בראש חודש הוא מודים ואומרים "משה ותורתו אמן והן בדאים".

ה"ר יואב יצחקי שליט"א רצה לומר ביאור נוסף בזה, ראש חודש מגלה את כוחם של חכמי ישראל. "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש" (ויקרא כג, ב) - אל תקרי אותם, אלא אתם. אתם - אפילו שוגגין, אתם - אפילו מזידין... (ר"ה כה).

כשרבותינו אומרים "אתם - אפילו שוגגין", הם מרוממים אותנו לכלל הכרה מופלאה חדשה בכוחם של חכמי התורה. כאן נאמר, שחכמי ישראל אינם סתם אנשי מעלה הנושאים תפקידים וסמכויות. אדם שפעולתו הינה בעלת תוקף גם במצב של "שוגגין ומזידין", על כרחך נטוע בו כח של בעלות על הדברים. וכוח פעולתו נובע מתוקף פנימי, שכוחו עומד גם במצב של שגגה.

ועצם הכוח של חכמי התורה לקבוע - על ידי קדוש החדש - את ימי המועדים, הוא כח רוחני נשגב. כח שבידו להשליט מציאות רוחנית מחודשת. שכבר האריכו בעלי מחשבה והטעימו, שימי המועדות אינם ימי זכרון בעלמא לעבר היסטורי שנגזז. ימי מועד הם בעלי תקפות רוחנית עכשווית, וקדושה פנימית חופפת האידנא על היום כולו. וכשחכמי התורה קובעים מועדות, פירוש הדבר, שבידם לחולל תמורות רוחניות, ולהטביע מציאויות רוחניות חדשות. ורבותינו מורים לנו עד היכן דברים מגיעים: 'אמרו בית דין: היום ראש השנה, הקב"ה אומר למלאכי השרת: העמידו בימה, יעמדו סנגורין יעמדו קטגורין. נמלכו בית דין לעבר את החודש, אומר הקב"ה: העבירו בימה... שנמנו ישראל לעבר את החודש...' (ירושלמי ר"ה פ"א)

ומצינו עוד, שכוחם של חכמי התורה רב להם, אף לחולל מהפכות ולשנות מהלכים בטבע ממש. על הפסוק (תהילים נ"ז, ג) "אקרא לאלהים עליון לא-ל גומר עלי", אומרים רבותינו בירושלמי (כתובות פ"א סה"ב): "בת שלוש שנים ויום אחד [שנבעלה] ונמלכין בית דין לעברו (את החודש), הבתולין חוזרין, ואם לאו, אין הבתולים חוזרין". ושינוי טבע דומה מצינו גם בדינו של שור המועד: שור שהיה "מועד לימי החודש", כגון שהיה דרכו לנגוח בכל ט"ו לחודש, ונמנו בית דין לעבר את החודש, טבעיו של השור משתנים, ורק נגיחה של ט"ו על פי החשבון החדש, תיחשב נגיחה של מועדות!

וכיוצא בזה כתב בעל ה'חזון איש' (או"ח ס' ל"ט): "אבל הכרעת השיעור בטרפיפה הפרטית ניתנה לחכם... ואפשר דחיה תלויה בהוראת החכם, אם היתה ההוראה בחיה..."

זהו כוחו המופלא של מי ששכינה מדברת מתוך גרונו: לקבוע קדושת מועדות, לקצוב בפסיקתו חיים לספקי טרפות, ולהטביע תכונות של תמות ומועדות בשור המזיק.

כח זה רצה קרח לערער ולחבל, לכן בראש חודש שבו מתגלה כוחם של חכמי ישראל, בלועי קרח צועקים ואומרים: "משה ותורתו אמן והן בדאים".

אמר הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע שהרה"ק בעל ישמח משה זי"ע העיד על עצמו שנשמתו הייתה כבר ג' פעמים בעלמא דיין, בפעם הראשונה היה בדור המדבר והוא היה בזמן מחלוקתו של קורח על משה רבנו. בפעם השנייה היה נשמת ירמיהו הנביא והוא חזה במו עיניו את חורבן הבית. ובפעם הג' הוא עתה בעולם הזה.

נכדו הרה"ק בעל ייטב לב זי"ע שאל את זקנו הק' לאיזה צד היה נוטה במחלוקתו של קורח? והשיב לו הישמח משה, שלא היה נוטה לשום צד. כשהתפלא הייטב לב' למשמע אוזניו אמר לו הישמח משה: מי היה יכול להכיר את קרח? זה לא היה קל לרוץ אחר משה רבינו, וכל גדולי הדור הלכו עם קורח.

מעלת יום כ"ג בסיון:

מסופר על הרה"ק רבי אהרן אדמו"ר הזקן מקרלין בעל היבית אהרן' זצ"ל שערך ביום בהיר ורגיל סעודה לחסידים, באמצע הסעודה שאל את החסידים האם יודעים הם מה יום מיוממים, ועל מה ולמה נקבעה הסעודה? לא ידעו מה להשיב. ואז הבהיר להם הרבי שמכיון שהיום הוא יום כ"ג בסיון שזה היום שבו נשלחו האגרות השלישיות בימי המן, בהן נכתב כי ניתן רשות ליהודים להרוג את כל שונאיהם ומבקשי רעתם, ולכן יום זה הוא יום של קצת משתה ושמחה.

(הכוונה באגרות השלישיות היא: שכן הראשונות היו "להיות כל איש שורר בביתו... והשניות היו לשונאי ישראל שיכולים להרוג את היהודים, והשלישיות: בחודש סיון "בשלושה ועשרים יום בו..." ליהודים, לבשר להם על היונהפוך הוא' "אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"...)

הגה"צ מוהרמני"ג ממאקאווא זצ"ל דבר בקדשו שהיום בזמן הזה מסוגל לנסים ונפלאות כבימים ההם.

פעם נזדמן להגה"ק בעל דברי חיים מצאנז לערוך ביום אחד חמש בריתות מילה. בברכה נתן לכל חמשת התינוקות את השם 'מרדכי' מבלי ששאל את פי אבותיהם, עייש הישועה שבאה ביום זה עיי מרדכי היהודי.

בשנת ת"ש הודיעו הרוסים לאלפי הפליטים היהודים בגליציה המזרחית שהם יכולים להירשם כאזרחים רוסיים, והרה"ק רבי איציקל מפשווארסק זי"ע אמר שלא יירשמו. בליל שב"ק כ"ג בסיון הגלו הרוסים לסביב את כל אלה שלא נרשמו. הגולים ראו בכך גזירה איומה, אך הרה"ק אמר שיום זה מוכן לטובה וממנו לא תצאנה רעות. דבריו נשארו סתומים עד סיון תשי"א. הגרמנים ימ"ש כבשו מזרח גאליציה והרגו את כל יהודיה, בעוד שכל גוליה נשארו בחיים.

תגובות קוראים:

בעלון של שבוע שעבר הזכרנו את דברי הפוסקים בהלכות יום הכיפורים שאשה אינה יכולה להיות מלאך, וקיבלנו על כך את תגובתו של הגאון רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א שהעיר מדברי הריטב"א עמ"ס בבא בתרא דף קכא. שמבואר מדבריו כי גם נשים יכולות להגיע לדרגת מלאכים שכתב וז"ל: בכלי לבן. פירוש, ללמד כי יצר הרע מסולק מהם ושהם נקיים מחטא כמה דכתיב "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", ובמדרש אמרו שראוי ללבוש לבנים ביוהכ"פ על שם כך, וזהו שהיו בנות ישראל אומרות בחור שא נא עיניך וראה וכו', ולא היו חוששין ליצר הרע וכו'. עכ"ל. ומבואר מדברי הריטב"א כי גם נשים יכולות להגיע לדרגת טהרה גבוה כמלאכים ומסולקות מן יצר הרע.